

mišljenja i komentari

Jazz orkestar

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

*Svira muzika,
bez kapelnika...
(narodna)*

Nedavno sam elektronskom poštom dobio odziv na jedan svoj članak u ovoj rubrici,¹ točnije – što je više nego simptomatično – odziv na bilješku iliti fusnotu u njemu. Naime, želeći dati primjer o tome kako se može mnogo reći a da se opet ništa ne kaže, bio sam slobodan izjaviti da mnoge fraze-štake dugujemo propalom komunističkom sustavu.

“Čitajući vaše mišljenje i komentar (*sic!*) u *Kemiji u industriji*”, piše mi moj i naš vjerni čitatelj, “primijetio sam određene netočnosti na koje vas želim upozoriti (kako ne biste dalje griješili).” I nastavlja: “Ne dovodeći u pitanje vašu stručnost na području kemije, na području političkih znanosti i poznavanja komunističke teorije potpuno ste zakazali.”

U čemu sam ja to zakazao? Što ja to ne znam?

Ne znam, veli, da je odrednica “komunistički sustav” netočna, “čak bi se moglo nazvati izrazom bez ikakva stvarna značenja”. Zašto? “Zato jer može postojati samo komunističko društvo”, veli kolega (“poštenu kemičar-socijalist”), “ne i komunistički sustav.” Komunistički se sustav, daklem, ne oslanja na sredstva prisile, pogotovo ne prisile države, nego “na samokontrolu pojedinaca, tj. pojedinac sam, svojom čistom savješću, dolazi do spoznaje što i kako treba raditi da bi društvo idealno funkcioniralo”. No ovdje, nažalost, moram ispraviti cijenjenog kolegu. Naime u knjizi o povijesti anarhizma već u uvodu mogah pročitati da se slobodni život, onakav život kakav su propovijedali anarhisti, “može postići samo potpunim raskidom s autoritarnim okvirima i istodobnim usponom i širenjem društvenog osjećaja za solidarnost, uzajamnost, velikodušnost i druge izraze ljudske solidarnosti.” Nije dakle komunizam, nego anarhizam.

Ako je to ideal anarhizma (komunizma), “potpuni raskid s autoritarnim okvirima”, onda se mi već dobro nalazimo u komunizmu (anarhizmu) – čak i deklarativno. Naime, gledajući nedavno jednu televizijsku emisiju u kojoj naš ugledni znanstvenik i akademik Miroslav Radman po običaju kuka što već pola godine stoji izgradnja Instituta za istraživanje života u Splitu (koliko sam mogao dokučiti, tomu je razlog nebriga izvođača), čuh našeg bivšeg ministra Gvozdena Flegu govoriti kako znanstveni rad u Lijepoj našoj treba organizirati poput jazz orkestra. Svatko neka svira što hoće, a iz te će svirke proisteći divan sklad. Ja tu svirku, nažalost, slušam već četvrt stoljeća, ali nikakvog sklada ne čutim. Nisam bio na mnogo koncerata na kojima se svirao jazz, ali sam ipak mogao uočiti da pred orkestrom stoji nekakav čovjek koji maše palicom i da svirači gledaju u papire pred sobom. U našem orkestru ne vidim dirigenta, partitura je nekakva kupusara, a da svatko svira ne samo što ga je volja nego i dokle ga je volja, to valjda čuju i gluhi. Možda tu i tamo istrči netko iz orkestra i stane mahati palicom, nu odmah bježi

natrag da ga netko ne smjeri trulim krumpirom. Ili još bolje: bježi kući. U orkestru to nitko ionako ne primjećuje.

Iluzija je, velika iluzija, da se društvo može organizirati bez ikakva autoriteta, samo na temelju društvene solidarnosti ili, kako su to komunisti voljeli reći, “klasne svijesti”. Jer visoki moralni standardi nisu čovjeku urođeni. Oni se stječu prisilom, tvrdim i autoritativnim odgojem. Odstupanje od njih se korigira društvenom – bilo moralnom, bilo zakonskom – osudom. Pa i uz sav moralni odgoj, Zdrave Marije, ispovijedi i pričesti, koliko malo treba da taj lak čovječnosti otpadne i da iz kože uglednog, poštenog i poštovanog građanina ispadne divljak i zločinac! Koliko treba? Sudeći prema iskustvu rata na našim prostorima, ne više od nekoliko dana, najviše nekoliko tjedana...

Nećemo sada o ratu, o onome što sve čini vojska kada se razulari. Pogledajmo što se događa kad se ne poštuje radno vrijeme, dogovoreni rokovi i preuzete obaveze. Što se događa kada se “akademska sloboda” shvaća tako da svaki znanstvenik radi što hoće, koliko hoće i s kim hoće – a ako mu se ne radi, može i ne raditi, jer mu ni to nitko neće uzeti za zlo. Što reći za slučaj kada suradnik kaže svom šefu “da ga se ne tiče što on (suradnik) radi – jer on je doktorirao, pa može raditi što ga volja” (a šef se može ljutiti ili šutke trpjeti – na isto mu dođe). Ili što reći na suradnicu koja kaže da “ne može raditi dnevno više od dva sata jer se sa svojim mužem (!) dogovorila da će ona preuzeti svu brigu oko kuće i djece da bi on (muž) mogao više zarađivati u fušu”. Kako tom zulumu stati na kraj? Nikakve “autoritarne” ovlasti nemaš – ne možeš suradnika otpustiti, ne možeš mu plaću umanjiti. Možeš ga psovati (pa ispasti divljak) ili ga kinjiti – da bi on još bolje kinjio tebe. Eto to je komunistički sustav – pardon, komunističko društvo.

Literatura

1. N. Raos, *Kem. Ind.* 53 (4) (2004) 175.
2. M. Nettleau, *Povijest anarhizma*, DAF, Zagreb 2000, str. 11.

*Na kraju Drugog svjetskog rata, na sam dan kapitulacije, Njemačka je imala – unatoč stravičnim razaranja – očuvano 40 posto industrijske proizvodnje iz posljednje predratne godine. (Gdje je hrvatska industrija?) Možda je prvi uzrok tome Friedrich Veliki kojeg je otac umalo strijeljao jer je pobjegao iz vojske (no ipak se umilostivio, pa sina osudio na dugogodišnju tamnicu), a njegovu sestru (princezu!) bacio kroz prozor jer ga nije htjela slušati.